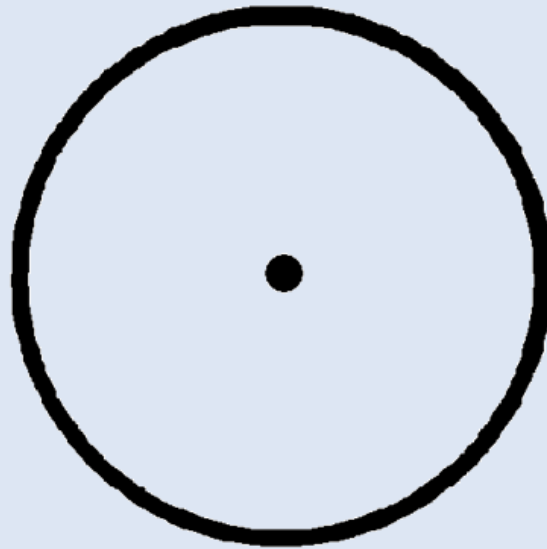


# Jumaläkäsitykset



Pentti Tuominen

**”Alussa ihminen loi Jumalan,  
joka oli kaiken alkusyy  
sekä taivaan ja maan hallitsija”**

**(Wilhelm Schmidt:  
”Der Ursprung der Gottesidee”, 1912)**

# Jumalan historia

- Ajatuksen Jumalasta arvellaan syntyneen Lähi-idässä joskus 12000 vuotta eaa.
- Alussa oli primitiivinen yksijumalaisuuden muoto.
- Jumala koettiin etäiseksi.
- Häntä ei pyritty kuvailemaan mitenkään.
- Ihmiset uskoivat, että Jumala tarkkailee heitä ja rankaisee vääristä teoista.
- Jumalalle kohdistettiin myös rukouksia.

# Jumalan historia

- Jumalaa pidettiin korkeana ja pyhänä, häntä ei aina rohjettu lähestyä rukouksin.
- Siksi keksittiin alempia jumaluuksia ja henkiolentoja, joita oli helpompi lähestyä ja lepytellä.
- Pyhyys nähtiin myös luonnossa ja ihmiset alkoivat kunnioittaa monia luonnon jumaluuksia.

# Jumalan historia

- Eri jumaluuksien yläpuolella oli ”Taivaan Jumala”.
- Alempia jumaluuksia pidettiin ylimmän Jumalan ilmentyminä.
- Sumerilaisilla oli satoja vähäisiä jumaluuksia ja neljä pääjumalaa:
  - **An** (taivaan jumala)
  - **Ki** (maan jumala, Anin puoliso)
  - **Enki** (veden jumala)
  - **Enlil** (ilman jumala).

# Jumalan historia

- Babyloniassa 4000 eaa. rakennettiin upeita kaupunkeja, joiden katsottiin olevan kopioita taivaallisista kaupungeista.
- Kaupunkia johti kuningas, jota pidettiin Jumalan sijaisena maan päällä.

# Aurinko jumaluutena

- Aurinkoa on pidetty jumalan ilmentymänä monissa muinaisissa kulttuureissa.
- Aurinkoa palvottiin suurena Isänä samalla kun Kuuta palvottiin suurena Äitinä.
- Babyloniassa auringonjumala oli Shamashi
- Foinikialaisten auringonjumala oli Melkarth.

# Aurinko jumaluutena

- Muinaisessa Egyptissä Ra edusti Aurinkoa.
- Horus oli taivaan ja auringon jumala.
- Ekhnaton määräsi 1350-luvulla eaa. Egyptin ainoaksi jumalaksi Atonin, jota ilmensi Aurinko.

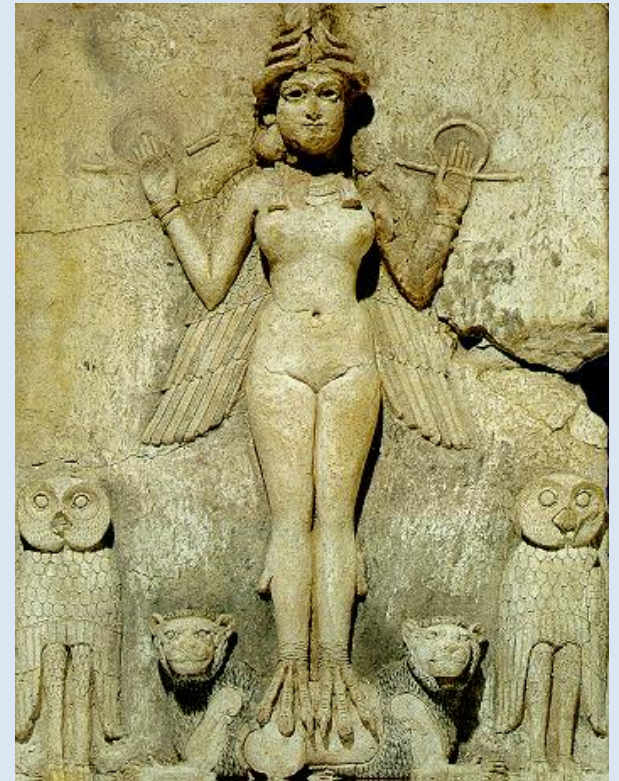


# Naispuoliset jumaluudet

- Syntymän ja kasvullisuuden ihmeen alkusyynä nähtiin naispuolinen äitihahmoinen jumaluus.
- Hyvän sadon ja syntyvyyden äiti-jumaluuksia:
  - Sumerissa Inanna
  - Assyriassa Ištar
  - Egyptissä Isis
  - Intiassa mm. Devi

# Assyrian Ištar

- Taivaan kuningatar
- Jumalan rakkaus ja armo
- Pyhä henki, eläväksi tekijä
- Viisas, puhdas, kirkas, siveä, neitsyt
- Ihmisen sielun alkuperä
- Kuninkaan äiti, kättilö, imettäjä ja puolustaja, sodan jumalatar, sielun puolesta puhuja



# Naispuoliset jumaluudet

- Luonnon kiertokulkua kuvaavissa myyttisissä tarinoissa naispuolinen jumala esitti keskeistä roolia – Egyptissä Isis, Sumerissa Inanna ja Assyriassa Ištar.
- Naispuolinen jumaluus lähti etsimään kuollutta jumalaa (puolisoaan), elvytti tämän ja sai maan puhkeamaan uuteen elämään.
- Tyypiesimerkkinä Egyptin Osiris-myytti.



# Jumalakuvat

1. Jumalaa ei ole olemassa (ateismi)
2. On yksi Jumala (monoteismi)
3. Jumala ilmenee monina jumaluuksina (polyteismi)
4. Jumala on kaiken ykseys (panteismi)
5. Ihmisen sisäinen jumaluus

# **Jumalaa ei ole olemassa (ateismi)**

- **materialistinen humanismi ja muut materialistiset katsomukset**
- **kommunismi**
- **buddhalaisuus alkuperäisessä muodossaan**

# Ateismi

- Jumalaa ei ole olemassa.
- Jumalaa ei voi kiittää hyvästä eikä syyttää pahasta.
- Humanismi: Ihminen on pohjimmiltaan hyvä.
- Ihminen voi kantaa vastuun elämästään Jumalasta riippumatta.
- **Ongelma: Mistä johtuvat pahuus, epäoikeudenmukaisuus.**

# Monoteismi

- On yksi Jumala
  - persoonallinen olento
  - kaiken luoja ja hallitsija
  - juutalaisuus, kristinusko ja islam
- Ominaisuuksia:
  - ikuinen, muuttumaton, kaikkivaltias
  - oikeudenmukainen, laupias ja armahtava
- **Ongelmat: Kuinka Jumala voi olla kaikkivaltias ja hyvä ja samalla sallia pahuutta. Miksi Jumala ei puutu asioihin?**



# Kaksijumalaisuus

## Diteismi:

- On kaksi samanarvoista keskenään kilpailevaa jumaluutta, hyvä ja paha.
- esim. zarathustralaisuuden Ahura Mazda (hyvä) ja Ahriman (paha)



# Kaksijumalaisuus

## Biteismi ja Duoteismi

- On kaksi samanarvoista jumaluutta, mies- ja naispuolinen, jotka elävät harmoniassa (Wicca)
- tai kaksi polariteettia, positiivinen ja negatiivinen, jotka täydentävät toisiaan (Jin ja Jang)



# Saatanan olemassaolo

- Onko olemassa persoonallista pahaa?
- Onko olemassa riivaajia (demoneja) tai langenneita enkeleitä?
- Suurin osa maailman uskonnoista tunnustaa pahojen voimien olemassaolon ja pelkää niitä.
- Eräissä okkultisissa katsomuksissa palvellaan paha, esim. satanismissa.

# Kaksitasoinen jumaluus

- **Korkein Jumala**
  - persoonaton, hyvä, täydellinen, oikeudenmukainen
- **Alempi Luoja Jumala**
  - persoonallinen, vaihtelevasti hyvä tai paha, epätäydellinen, epäoikeudenmukainen
- **Ongelmat: Onko ihminen oikeudenmukaisempi kuin Luoja Jumala? Omaako ihminen enemmän hyvyyttä kuin Luoja Jumala? Onko pahuus ihmisen vai Luoja Jumalan syytä?**

# Monijumalaisuus



# Monijumalaisuus

Jumala ilmenee monina jumaluuksina

- luonnonuskonnot
- muinaisen Egyptin, Kreikan ja Rooman uskonnot
- varhaiset intialaiset uskonnot, hindulaisuus

Yleensä monet jumalat nähtiin yhden, korkeimman jumaluuden ilmentyminä.

# Panteismi

**Jumaluus on kaikessa luomakunnassa ja ihmisessä itsessään.**

**Jumala on:**

- **persoonaton voima**
- **kosminen mieli**
- **kaiken alku ja loppu**
- **kaikkiällä ilmenevä ja läsnäoleva**
- **kaiken ykseys**

# Jumala on Ykseys

- **gnostilaisuus**
- **New Age eli Uuden aikakauden ajattelu**
- **teosofia**
- **eräät synkretistiset uskonnot ja filosofiat**



# Jumala on Ykseys

- Jos kaikki on pohjimmiltaan yhtä, voimmeko enää puhua Jumalan vastuusta tai vaikutuksesta?
- Puuttuuko Jumala/Kosminen mieli mitenkään maailman tapahtumiin ja ihmisten toimiin?
- Onko pahuus yksinomaan ihmisen valintojen seurausta?

# Ihmisen sisäinen jumaluus

- Ihmisen tosiolemus on hänen sielunsa, joka on jumalallista alkuperää. Sitä sanotaan jumalalliseksi kipinäksi ihmisen sisimmässä.
- Kipinä uinuu ja se pitää herättää. Herättäjänä voi olla esimerkiksi joku Valon lähettäjä tai oma pohdiskelu.
- Kun ihminen on tiedostanut jumallisen alkuperänsä, hänen tietoisuutensa saavuttaa yhteyden jumalalliseen tietoisuuteen.
- Silloin ihminen alkaa toimia kuten Jumala hänen sijassaan toimisi.

# Hindulaisuus



# Hindulaisuus

- Pohjana arjalaisten polyteistinen uskonto
- Syntyi ja kehittyi 1700-500 luvuilla eaa.
- Joukoittain eri jumalia, yhden absoluuttisen jumaluuden ilmentymiä
- Jumalista kerrottiin myyttisiä tarinoita, jotka olivat vertauskuvallisia
- Karman laki – Sielunvaellus

# Brahman

- pyhä voima, joka ylläpitää kaikkea olevaista
- maailman sielu, kaikkeuden taustalla oleva perimmäinen totuus
- lopullinen, transsendentti, kaikkialla läsnä oleva, absoluuttinen ja ääretön olemus
- kaiken olleen, olevan ja tulevan summa
- sitä ei voi kuvata millään määritelmillä
- persoonaton voima, joka ei puhu ihmisille, ja jota ei voi puhutella eikä palvoa
- ei ole jumala monoteistisessä mielessä

# Budhalaisuus



# Buddhalaisuus

- Syntyi 500-luvulla eaa. Gautama Buddhan toimesta
- Enemmän ateistinen elämänfilosofia kuin uskonto.
- Ei kiistä jumalien olemassaoloa, mutta ne eivät esitä tärkeää roolia uskonnossa.
- Jumalat elävät taivaassa pitkää ja nautintojen täyttämää elämää, mutta he eivät ole ikuisia.
- Jumalat eivät luoneet maailmaa eivätkä hallitse ihmisten asioita eivätkä voi vaikuttaa niihin.
- Sen vuoksi kaikki jumalien palvominen on merkityksetöntä.

# Buddhalaisuus

- Buddha neuvoi oppilaitaan pelastamaan itse itsensä sen sijaan, että olisivat turvautuneet Jumaliin.
- Päämääränä valaistuminen eli nirvana
- Jalo kahdeksanosainen polku:  
hyveet – keskittyminen – viisaus
- Ei ole ikuista sielua eikä pysyvää minuutta
- Karman laki – Jälleensyntymät



# Juutalaisuus



# Juutalaisuus

- Jahven palvonta juutalaisten ainoana jumalana sai alkunsa 620-luvulla eaa.
- Babylonian pakkosiirtolaisuus 586-539 eaa. uudisti uskontoa ja antoi siihen uusia aineksia
- Juutalaisuus on ehdottoman yksijumalainen
- Jumala on yksi, jakamaton, rajaton, vailla aineellista ruumista, alkua tai loppua
- Jumalasta ei voi eikä saa tehdä kuvaa.
- Jumalan nimi on JHVH, lausutaan Jahve



# Kristinusko



# Kristinusko

- Usko persoonalliseen Jumalaan, joka on maan ja taivaan Luoja.
- Jumala kuvataan kolmena persoonana: Isä, Poika ja Pyhä Henki, jotka ovat erillisiä, mutta samalla yhtä.
- Jumala ei ole etäinen, vaan rakastava isä, hyvä paimen, oikeudenmukainen tuomari, joka kaipaa yhteyttä ihmiseen.
- Jumala on olemukseltaan rakkaus.
- Raamatullisen ja liberaaliteologisen kristinuskon jumalakäsityksissä on isoja eroja.

# Islam



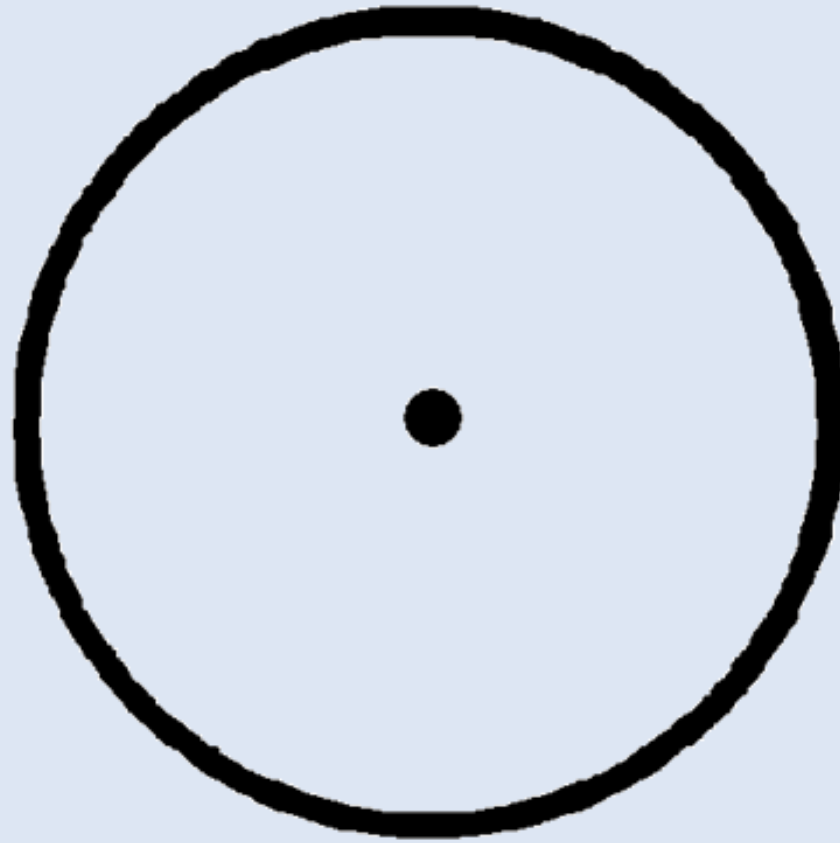
# Islam

- Historiallisesti islam juontuu juutalais-kristillisestä perinteestä ja sen vaikutuksesta Arabian niemimaalla.
- Muhammed sanoi, että hän ei luonut uutta uskontoa, vaan ainoastaan paljasti täydessä puhtaudessaan ainoan autenttisen ja ikuisen uskonnon.
- Arkkienkeli Gabriel saneli ikuisen jumalallisen ilmoituksen, jonka Muhammed välitti aikalaisilleen profetiassaan

# Islam

- Ehdoton yksijumalaisuus.
- Käsitystä Jumalasta ei voida irrottaa Koraanin keskeisestä merkityksestä.
- Koraani on ehdotonta Jumalan sanaa.
- Arab. sana "islam" tarkoittaa "antautumista" ja itsensä luovuttamista Jumalalle ja hänen lailleen.

# Gnostilaisuus





# Gnostilainen Jumalakuva

- Korkein Jumala, josta usein käytetään nimitystä Isä
- Demiurgi eli luoja jumala (kr. Demiurgos = käsityöläinen)
- Ihminen alkuperältään jumalallisena, korkeimman Jumalan luota peräisin olevana olentona

# Korkein Jumala

- Korkeinta Jumalaa vaikea kuvata, kuvaukset usein paradoksaalisia.
- Rajattomuus: Jumala osa Valon maailman synnyttäjä.
- Jumalalla useita emanaatioita, jotka joskus kuvataan täydellisen erillisiksi Jumalasta, joskus osaksi jumaluutta.
- Valon maailmasta tulee pelastava hahmo ihmisille Aineen maailmaan.

# Emanaatio-oppi

Kaiken olevaisen ajatellaan syntyneen virtaamalla korkeimmasta olevaisesta:

- aluksi oli **"Yksi"** ("Kaikkeuden mieli", Jumala)
- josta virtasi (emanoitui) alemman tason olemuksina ensin **"Viisaus"**, **"Voima"** ja **"Rakkaus"**
- ja niistä edelleen useita alemman tason olemuksia (henkiolentoja) → **Valon maailma**

**"Yksi"**

**"Kaikkeuden mieli"**

**"Viisaus"**

**"Rakkaus"**

**"Voima"**

**"Valon maailma"**

**"Viisaus"**

**"Rakkaus"**

**"Voima"**

**"Aineen maailma"**

# Valon maailma

- syntyi Jumalan ajatuksesta
- luotiin ennen kaikkea muuta
- on transsendenttinen eli "yliaistillinen", "tuonpuoleinen", ei ihmisaistein havaittavissa
- ei sijaitse "ylhäällä taivaassa", vaan Aineen maailman rinnalla, mutta eri ulottuvuudessa
- sen olennot ovat ikuisesti eläviä



# Demiurgi

- Käsitteen tausta Platonin Timaios-dialogissa
- Platonilla kuitenkin demiurgi oli melko positiivinen hahmo, ”ammattinsa osaava käsityöläinen”
- Taustalla ehkä halu selittää Vanhan testamentin Jumalan kielteisiä piirteitä.

# Demiurgi

- Demiurgi syntyi, kun Sofia halusi luoda itsestään jotain yksin, ilman puolionsa suostumusta.
- Isättömyyden vuoksi Demiurgi oli vajavainen, jopa tietämätön ja pahantahtoinen.
- Etenkin setiläisissä teksteissä Demiurgi (Samael, Jaldabaoth) on suoranaisen paha hahmo.
- Valentinolaisissa teksteissä Demiurgi on vähemmän kielteinen.



# Uusgnostilaisuuden demiurgi

- Demiurgi tarvittiin Jumalan työvälineeksi
- Demiurgi oli hyväntahtoinen, lojaali ja taitava
- Muut valo-olennot olivat ja ovat ”myötäluoja”

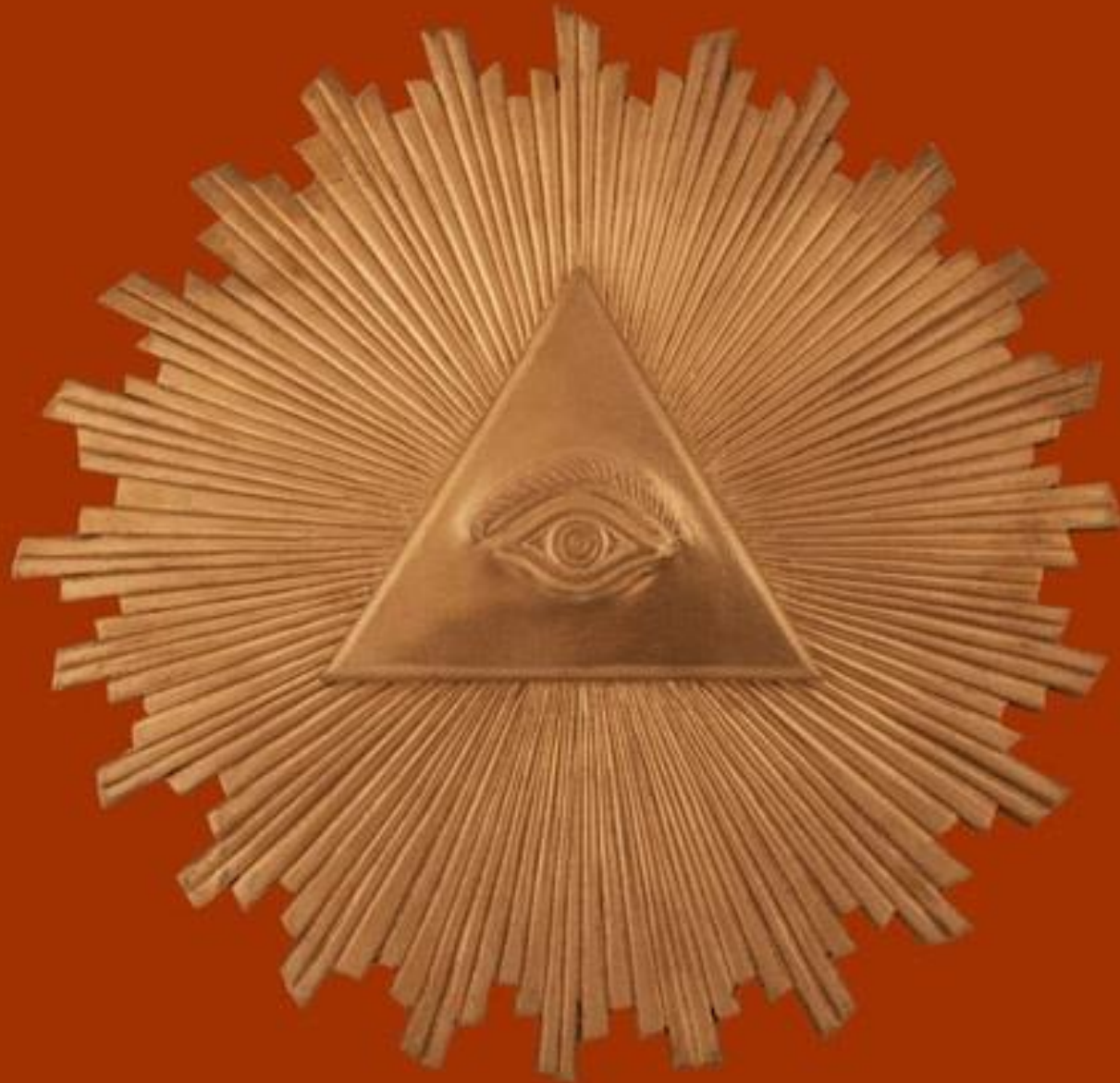
# Ihminen jumalallisena olentona

- Ihmisessä on kipinä, joka on lähtöisin korkeimman Jumalan luota, täyteydestä tai Valon maailmasta
- Ihminen on tietämättömän Demiurgin yläpuolella mainitun kipinän ansiosta.
- Joissakin gnostilaisissa teksteissä kuvataan, kuinka Jaldabaoth on kateellinen ihmisille, ja juuri siksi pahantahtoinen ihmisiä kohtaan.
- Ihmiset ovat kuitenkin usein alkuun tietämättömiä omasta jumalallisuudestaan, ja siihen herääminen edellyttää tietoa, jonka usein tuo pelastajahahmo ("Valon lähettäjä").

# ”Jumala on kaiken alku ja loppu”

Uusgnostilainen maailmankäsitys on syklinen:

- kun aika täyttyy, aineen maailma ohenee pois ja sen energia yhtyy takaisin Valon maailmaan
- myös Valon maailma loppuu, kun se on täydellistynyt, ja se palautuu takaisin siihen **Yhteeseen**, josta kaikki on saanut alkunsa
- vain Yksi, **Jumala**, on ikuisesti muuttumaton, täyttynyt hiljaisuus ja kaikkeuden mieli, joka voi ilmetä milloin tahansa uudelleen





**Vuorelle johtaa monta polkua**